

A CSANAD MEGYEI NEMZETI BIZOTTSÁG POLITIKAI
TEVÉKENYSÉGE 1945-ben^x

Nagy Vera V. évf. magyar-történelem szak

A faszizmus 25 éven át mérgezte az emberek gondolkodását. Bukása nyomában nem változott meg egy csapásra a politikailag tájékozatlan, félrevezetett tömegek tudata. Elsőrendű feladat volt tehát a faszizmus maradványainak, köztük az ideológiai hatásoknak a felszámolása.

„A fasiszta-nyilas maradványok elleni politikai és ideológiai harc szélességétől és mélységétől függött, hogy sikerül-e felrázni az addig közömbös és tétovázó tömegeket, sikerül-e világossá tenni az összefüggést egyéni soruk alakulása, a rájuk zúdult nemzeti katasztrófa és a faszizmus között, sikerül-e szembefordítani őket a reakciós fasiszta mult minden kísértetével és megnyerni a népi demokrácia számára» - írja Balázs Béla. /1/

A felszabadult országrészekben meginduló demokratikus fejlődés egyik legfontosabb követelménye volt, hogy a szovjet haderők által szétvert faszizmus utolsó támaszait, a különböző erővel és befolyással rendelkező, de szinte mindenütt meglévő és mindenütt egyaránt veszélyes fasiszta szervezeteket felszámolják. A fasiszta rendszer mint hálóját szövő pók építette ki a lehangzatosabb nevek alatt működő helyi szervezeteit, melyek ideológiájának terjesztését végezték és a mögöttük tömörülő tömegek révén a politikai támasz szerepét töltötték be. A felszabadult területeken e szervezetek szerepe /most már titkosan/ a politikai bomlasztás, a demokratikus fejlődéssel való szembenállás lett.

Makó 1944. szeptember 26.-án szabadult fel. A rendőrség 1945. február 27.-én jelentette a CsNB-nak egy, főleg a multban funkcionáló szervezet.

^x Ez a dolgozat egy nagyobb tanulmány egy fejezete.

1. Balázs Béla : Népmozgalom és nemzeti bizottságok 78. old. Kossuth, 1961.

Előbb ugyanis formai-jogi érvelés mögé bujva arra hivatkoztak, hogy a népbíróság elé utalt személyek ügyével nem kötelesek foglalkozni./7/
Az ideológiai befolyásolás megszüntetése érdekében azonban elengedhetetlen volt a letartoztatásra nem kerülő tagoknak állásukból való függesztése.

Érdeemes szemügyre venni a népbíróság szerepét is. Az ügyek tárgyalásának elhuzódása, a meglehetősen enyhe ítéletek elgondolkodtatók. A CsNB még 1945 februárjában átadta a népbíróságnak az Etelközi társaság tagjainak ügyét, de sok esetben még 1946 elején sem született döntés. Néhány vádlott esetében a tárgyalást különböző okokra való hivatkozással állandóan huzták-halasztották, végülis büntetlenül futni hagyták őket. Ezt - Szabó Jánosnének az MKP akkori makói szervezete vezetőségi tagjának közlése szerint - a KP helytelenítette és erősen bírálta.

Többször előfordult hasonló eset: indokolatlan felmentések, az ügyek túlzottan elhuzódó tárgyalása. A bíróság határozottsága ezekben az esetekben is elmaradt attól az eltökéltségtől, amellyel a CsNB az ügyet elindította.

A népbírósági eljárás meggyorsítása érdekében a CsNB megpróbálta keresztülvinni, hogy a hetenként 2 napon át tárgyaló népbírósági kirendeltség helyett állandó jellegű népbíróság működjön Makón. Ezt azonban a szegedi népbíróság technikai akadályokra hivatkozva nem teljesítette. /8/

A németországi nácik és hazai ügynökeik a 30-as években a megtévesztő demagógia, a faji szövegek hangoztatása mellett kihasználták az ország német lakossága egy részének bizalmát, s egymásután létesítették a különböző fasiszta szervezeteket. Az így kiépített hadállások továbbélése veszélyt jelentett volna a már felszabadult országban. Ezért a fegyverszüneti megállapodásban a magyar kormány kötelezettséget vállalt a szervezetek felszámolására, és a szervezetek

/7/ SZÁL CsNB 75/1945.

/8/ SZÁL CsNB 304/1945

tagjainak megbüntetésére. Ilyen esetekben, ha a háborus bűnösség nem volt közvetlenül bizonyítható, Németországba telepítették ki a magukat 1941-ben németnek valló volt nyilas, Volksbund-tagokat.

1945 júliusában az almáskamarási /9/ SzDP jelentése alapján a CsNB intézkedett a külügyminisztériumnál, hogy a községben maradt volt Volksbund tagokat kitelepítsék. /10/

Számos olyan szervezet létezett és működött, melynek neve nem hirdette az előbbiekhöz hasonló nyíltsággal fasiszta jellegét. Ezeknek leleplezése, igazi arculatának feltárása nehezebb és bonyolultabb feladatnak bizonyult.

Ez volt a helyzet a kunágotai Iparosok és Kereskedők Otthona ügyében is.

Az ügyet a CsNB-hoz, mint felettes szervhez, a helybeli NB terjesztette fel. 1945 március 6.-án kelt tájékoztatóiratukban leleplezik mi húzódik meg a semmitmondó elnevezés mögött. „A makói rendőrség által nyilvántartott nyilasok és általunk ismert fasiszták buvóhelye az otthon. Alapszabályaiban lefektetett célokat soha nem követte, ma sem követi. Tagjainak sem szociális, sem kulturális, sem szakmai működését elő nem segíti.» /11/

36 tagot sorolnak fel név szerint, akik a múltban valamennyien nyilasok voltak. /12/

A kunágotai Polgári Olvasókör tagjainak sorai közé szintén beszivárogtak a nyilas és fasiszta elemek. A vezetést kezükbe kaparintva a nem politizálás ürügyén szembeszálltak a kibontakozó ujjal /13/

A CsNB megtárgyalta ezt az ügyet is, és elrendelte a szervezet ideiglenes és azonnali betiltását. A végleges beszüntetés érdekében az illetékes szervhez, a belügyminisztériumhoz utasította a kunágotai NB-t /14/ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendelete a fasiszta politikai és katonai jellegű szer-

/9/ Főleg németajku nemzetiségi község.

/10/ SzÁL CsNB 165/1945

/11/ SzÁL CsNB 114/1945

/12/ U. o.

/13/ SzÁL CsNB 114/1945.

/14/ U. o.

vezetek feloszlításáról csak március 17.-én, tehát néhány nappal később jelent meg. /15/ A CsNB a kormány rendeletének megjelenése előtt is annak szellemében intézkedett.

Következésképpen sikraszállt a CsNB amellet is, hogy a Horthy-rendszer "nagymagyarjainak" egyik kitüntetésével, a Nemzetvédelmi Keresztrel rendelkezők semmilyen demokratikus pártnak tagjai ne legyenek. /16/

Az egyes emberek megítélésénél a CsNB nem értelmezte mechanikusan, és nem tekintette egyedül meghatározónak a fasiszta szervezetben való tagságot, vagy a Horthy-rendszerrel kapott kitüntetését. Erről tanuskodik a CsNB-nek ama rendelkezése, amellyel néhány apátfalvi lakosnak, akinek Nemzetvédelmi Keresztje volt, engedélyt adott arra, hogy a demokratikus pártoknak tagja lehessen. Ezek az emberek azért kapták a Horthy rendszerrel kitüntetésüket, mert 1919-ben az intervenciós román hadsereg ellen harcoltak. /17/ Ez a harc 1919-ben a proletárdiktatura védelmében nagyon helyes volt. Természetesen Horthyék nem ezért, hanem a románok elleni sovinszta gyűlölködésből adták a kitüntetését.

1945 július 12.-én pedig átiratot küldtek a megyesegyházi CsNB-nak a fiatalok, tehát a tapasztalatlanságuk miatt megtévedt nyilasok ügyében, hogy ezeknek ügyét "egyéenként bírálja el. /18/

A CsNB sohasem közelítette meg egyoldaluan az eseményeket. Időt és fáradságot nem kímélve arra törekedett, hogy a hatáskörébe tartozó intézkedések az igazságosság és humanitás jegyében történjenek. Bizonyítja ezt a mezőhegyesi internálótáborral kapcsolatos ténykedése. /Ide a rendőrség internált fasiszta-gyanús elemeket./

A bizottság március 1.-i ülésén Kiss Imre a bizottság kommunista tagja javasolta: "alakuljon egy albizottság, mely időközönként Mezőhegyesre szállna ki, s ott azon egyéneket, akiket felmentésre méltónak talál, az internálás alól mentse fel. Erre szükség van nemcsak a közvélemény meg-

/15/ Felszabadulás c. dokumentumgyűjtemény Bp. Szikra, 1955-354-55.

/16/ SzÁL CsNB 36/1945

/17/ SzÁL CsNB 191/1945.

/18/ SzÁL CsNB 239/1945

nyugtatósa végett, hanem azért is, mert a tavaszi munkálatoknál sok emberre van szükség, s végül vannak egyes kisemberek, akiknek elég lecke volt eddigi büntetésük»/19/

Az albizottság még ezen az ülésen megalakult, egy hét múlva már a táborban végzett ellenőrzés eredményéről számol be: "az egészségügyi követelményeknek megfelel, csupán egy helyen találtak kisebb rendelkezéseket. Ellenben a bizottság az ellátást kifogásolja és azt kevésnek találja. Elnök előadja, hogy a helyszínen felhívta az illetékesek figyelmét az ellátás javítására, főleg arra, hogy a leves mellett főzeléket is adjanak, s a szükséges sómennyiséget is juttassák. Összesen 30 személyt javasolt az internálás alóli felmentésre.»/20/

A rendőrség teljesítette is a 30 személyre vonatkozó felmentést./21/

Ezek az intézkedések mutatják, hogy a CsNB a Magyar Kommunista Párt és a kormány országos, általános elveihez híven a megtévedt, politikailag tájékozatlan, félrevezetett dolgozó kisembereket másképp kezelte, azoknak hamarabb megbocsátott és bevonta őket az ország helyreállításának munkájába.

A legyőzött, megsemmisített fasizmus nem szűnt meg minden maradvánnyal egyetemben. Az a széles körű ideológiai tevékenység, melyet az ellenforradalmi rendszer folytatott, számos ember gondolkodását megmérgezte tovább élt. De tovább éltek ezek a gondolatok az ilyen szellemben írott könyvek, folyóiratok, újságok hasábjain is.

A CsNB az országos rendelkezés nyomán rendeletet adott ki a fasiszta nyomdai termékek összegyűjtésére /22/

Gondolni kellett néhány, a letűnt rendszerből itt felejtett s annak gyászos emlékét őrző egyéb maradvány eltávolítására is.

A bizottság február 17.-i ülésén Kiss Imre bizottsági tag előadta, hogy egyes középületekben, hivatalos helyiségekben még mindig fenn vannak a régi rendszer nagyságainak képei. Indítványozta, hogy a bizottság hozzon

/19/ SzÁL. CsNB 79/1945.

/20/ U. o.

/21/ U. o.

/22/ SzÁL. CsNB 344/1945

olyan határozatot, amely szerint az illetékes hivatalvezetők kötelesek ezen arcképek levételéről gondoskodni. /23/

A kérdéssel kapcsolatos vita nagyon érdekes fényt vet néhány bizottsági tag politikai tájékozatlanságára és arra is, hogy a kommunistáknak számos esetben a nemzeti bizottságokon belül is harcolniok kellett a helyes döntésért. Maga a CsNB a politikai éleslátásnak számos tanujelét adta. Ennek ellenére 3 tag/egyikőjük a SzDP, másik kettő a FKgP képviselője/ megdöbbentő nézeteket hangoztatott.

Szerintük Horthy képeit meg kellene hagyni, mert ő nem bűnös az elmúlt rémtettek elkövetésében.

A bizottság többsége határozottan fellép a felfogás ellen. A kommunista tagok felszólalásukban utalnak Horthy nagyon is ellenforradalmi és terrorisztikus tevékenységére. /a cattarói matrózfelkelés leverésétől és az orgoványi vérengzéstől egészen addig, hogy semmit sem tett például a zsidók kiharcolásának a megakadályozására./

„Ne vakítsuk el az ifjúságot, mert a történelem meg fogja állapítani Horthy szerepét, s megmondja mit tett 25 év alatt” /24/

Természetesen a határozat Horthy képeinek eltávolítását is magában foglalta.

Igy került sor Bécsy polgármesternek, a fasizmus egyik leghűségesebb kiszolgálójának arcképét is tartalmazó emléktábla eltávolítására a városháza faláról /25

Két esetben a Madisz hívta fel a bizottság figyelmét az ilyen feladatokra. Március 22-én a város főterén levő Návayszobor /26/ eltávolítását kéri. /27/ A bíróság azonnal intézkedett. Ugyancsak a Madisz kérelmére törölték a kereskedelmi iskola nevéből az eddigi névadó, Návay Lajos nevét /28/

/23/ SzÁL CsNB 79/1945

/24/ SzÁL CsNB 79/1945

/25/ SzÁL CsNB 79/1945

/26/ Návay környékbeli földbirtokos volt. Ellenforradalmi tevékenysége jelentős.

/27/ SzÁL CsNB 126/1945.

/28/ U. o.

A fasizmus sokat szenvedett áldozatainak, a koncentrációs táborokba hurcolt zsidóknak itthon elfoglalták lakását, üzlethelyiségeit stb. A pusztításokat túlélő néhány hazatérőről gondoskodott a CsNB-nek az a rendelete, amely kimondja, hogy a hazatérő zsidók üzlethelyiségét és lakását vissza kell adni tulajdonosának /29/

A CsNB mint megyei szerv jelentős befolyással rendelkezett az igazoló bizottságban. Az igazolásokkal kapcsolatban figyelemre méltó javaslatot tett dr. Diósszilágyi Sámuel a bizottság egyik tagja, amely javaslat határozattá is lett: "Mindazon tisztviselői kinevezések, melyek a Kállay kormány erőszakos eltávolítása után történtek: érvénytelenek, mivel az állami szuverénitás az időben teljesen megbénított. Így ezen tisztviselők ebben a tisztségükben nem igazolhatók." /30/ Ezen határozat többletet jelent az Ideiglenes Nemzeti Kormány igazolási rendeletéhez képest, abban nincs ilyen pont. Csak a népbírói törvény II § 5. cikke mondja ki háborús bűnösnek az ezen idő alatt vezető beosztást vállalt tisztviselőket. /30 A/ A CsNB intézkedése a nagyobb körületekintés bizonyítéka. A nyilas uralom ezen kisebb kaliberű tartóoszlopai is veszélyesek voltak. A CsNB határozata és ennek alapján az igazoló bizottság döntései megakadályozták azt, hogy azok a hivatalnokok, akik a terror tetőfokán minden bizonnyal érdemeik elismeréseként kaptak kinevezést, helyükön maradjassanak.

A CsNB gondoskodott arról is, hogy a hatásköre alá tartozó igazoló bizottság megfelelő összetételű legyen és így biztosítsa az ítéletek igazságosságát.

1945. januárjában a kommunista párt, a paraszti párt és a Szabad Szakszervezetek együttesen jelentették, hogy az igazoló bizottságban nem hajlandók résztvenni, mert az elnök Kiss Ernő személyét nem tekintik megfelelőnek. Kéri az igazoló bizottság újraalakítását. Ekkor zajlott le az egyik legviharosabb CsNB ülés. Az SzDP-t képviselő tagok kiálltak Kiss Ernő mellett. Kiss Imre

/29/ SzÁL CsNB 51/1945. csatolva : 243/1945-ből

/30/ SzÁL CsNB 26/1945

/30 A/ Magyar Közlöny. 1945. febr. 5.

a kommunista párt küldötte elmondta, hogy a kommunista párt Kiss Ernót kizárta tagjai közül, mert a párt utasításait nem volt hajlandó végrehajtani. Érvényesülése érdekében a szociáldemokrata pártba lépett be. Ezután a KP és az SzDP helyi szervezetei közötti viszony elmérgesedésének fő okozója Kiss Ernó volt.

Hosszas vita után az NB elfogadta a határozatot Kiss Ernó leváltásáról./31/

Ezt egyébként az Ideiglenes Nemzeti Kormány 15/1945 ME számú rendelete is előírja a 3 §-ban, amelyben azt írja, hogy ha valakivel kapcsolatban politikai aggály merül fel, pártja soraiból mást kell választani./31/

A vitában összeecsaptak a különböző pártok képviselőinek eltérő politikai nézetei. Így volt ez máskor is. A CsNB-ben azonban a KP küldötteinek és az ugyancsak kommunista elnöknek, Farkas Imrének volt annyira ereje és tekintélye, hogy meggyőzze a becsületes és jószándéku, de politikailag tájékozatlanabb más pártállású küldötteket a nép érdekeit szolgáló intézkedések helyességéről.

Bizonyos igazolási ügyekben a CsNB közvetlenül intézkedett. A megyébe érkező és nem idevaló hivatalnokok szolgálatátételre jelentkezése esetén a CsNB vizsgálta meg ügyüket. Ezt a munkát igen alaposan, körültekintően végezték. Az eredeti lakó és munkahely szerinti nemzeti bizottsággal vették fel a kapcsolatot és így szerezték meg a szükséges információt /32/

/31/ Kiss Ernót, aki 1918-ban alapító tagja volt a kommunista párt makói szervezetének, 1944 végén, ill. 1945 elején zárták ki a KP-ből. A városparancsnokságon dolgozott. A párt kifogásolta liberalizmusát. Sok esetben segélyt utalt ki arra érdemteleneknek is. "Adakozásai" súlyosan veszélyeztették a város készleteit. A helyi SzDP 1945-ben még jól együttműködött a KP-al, de ezt sokszor nehezítette és veszélyeztette K. E. aki az SzDP-ba való belépése után többször szembehelezkedett a KP-val és ilyen értelemben befolyásolta az SzDP-t is. Az igazoló bizottságban is bajt okozott liberalizmusával. /Szabó Jánosé, a kommunista párt helyi szervezetének akkori vezetőségi tagja közlései alapján/.

/31 A/ A Magyar Közlöny 1945. január 4.

/32/ SzÁL CsNB 90/1945.

Általános gyakorlat volt ez, hogy az igazolási eljárás befejezése előtt senki sem foglaltatta el közhivatali állását. Ennek pontos betartása létfontosságú volt, hiszen a belső bomlasztás, szabotázs csak így volt kiküszöbölhető.

Bizonyos esetekben azonban ha a hivatali érdek úgy kívánta, a CsNB személyes vizsgálataira támaszkodva, megfelelő személyeknek már az igazolási eljárás megtörténte előtt megadta az engedélyt a hivatal elfoglalására.

Igy járult hozzá pl. Tordas Zsolt püspökkeltei telepítésügyi titkárnak községi főjegyzői minőségben való alkalmaztatásához.

A helybeli NB a következőket jelentette: „nevezett községünkben 8 évig teljesített már a múltban szolgálatot és két ízben az akkori rendszer nyomására nem tudta a község főjegyzővé megválasztani annak ellenére, hogy az egész község megelégedésére látta el feladatát. Azon idő alatt semmi népellenes tevékenységben nem vett részt, sőt jó szolgálatokat tett az akkor működő demokratikus pártnak, a kisgazda pártnak, amivel állását is veszélyeztette.”/33/ A CsNB válasza a következő: „Tekintettel nevezettnek a múltban tanúsított magatartására, értesíti a NB, hogy kivételesen hozzájárul ahhoz, hogy főjegyzői állását igazolási eljárás előtt elláthassa”/34/

Hasonló döntések születtek a csanádapácai orvos, jegyző, óvónő, valamint egy makói gimnáziumi tanár esetében is /35/

A CsNB politikai tevékenységéről szólva érdemel említést a közmunkára vonatkozó rendelet.

E rendelet kettős célt szolgált: egyrészt a háborús károk következtében előállott sürgető munkák mihamarábbi elvégzését segítette elő, másrészt e munkák elvégzését elsősorban azokra hárította, akik megijedve a szovjet csapatok előrenyomulásától - vagy mert okuk volt menekülni, vagy mert megtévesztették őket - nyugatra menekültek és most óvakodtak vissza.

Az általános /életkorhoz kötött/ havi 1 nap közmunkaügyi rendeletek mellett helyi rendelet is született a visszatértek kötelezettségeiről is: „valamennyi elmenekült és 1944 december 1 után hazaért személy 30 napi közérdekű

/33/ SzAL, CsNB 117/1945

/34/ U. o.

/35/ U. o.

munkaszolgálat teljesítésére köteles, és pedig a férfiak 18-60, a nők, 18-40 éves korig» /36/ «a munkáért díjazás nincs, ellátásukról gondoskodnak»/37/ Majd alább : «elvileg felmentés nincs, azonban a NB szociális, gazdasági és egészségügyi szempontokat figyelembe véve, kérelemre adhat.»/38/

Ilyen felmentést kapott például az egyik tisztviselő, akit egészségi állapotára való tekintettel könnyebb munkára osztottak be, továbbá H. I. tanító, aki az iskolaév befejezése után köteles leróni kötelezettségét, mivel helyettesítéséről nem tudnak gondoskodni./39/

Ismeretes, hogy 1945 elején a felszabadult országrészekben megindult a hadseregszervezés a fasiszta seregek elleni harcra. Az akkori hadvezetés, a honvédelmi miniszterrel, Vörös Jánossal az élen szabotálta az új hadsereg szervezését, továbbá veszélyt jelentett számos régi tiszt bennmaradása az új hadseregben. Felfigyeltek erre a CsNB-ben is. A bizottság március 8-i ülésén Kiss Imre, a KP küldötte előadta, hogy a most felállítandó hadseregben olyan tisztok működnek, akik ezelőtt 3 hónappal még itt szervezték meg a leventéket a Vörös Hadsereg ellen, és most a katonaságot buvóhelyül használják fel./40/

E felszólalás alapján a következő határozat született : «A CsNB a következő ülésre meghívja az 56. kiegészítő parancsnokát ezen ügyben és kéri tőle a már betoborzott tisztok és áltisztek névsorát»./41/

A március 16.-i ülésen meg is jelent az 56. kiegészítő parancsnoka. A CsNB elnöke felülvizsgálás és igazolás végett kéri tőle a tisztok névsorát./42/

Elhez azonban a kiegészítőnek a kerületi parancsnokság engedélyét kellett kérnie. A szegedi 5. honvéd kerületi parancsnokság erről a következőket írta a CsNB-nek :

/36/ 124/1945. CsNB iratai SzÁL.
/37/ 137/1945   "   "   "
/38/ 139/1945.   "   "   "
/39/ U. o.
/40/ SzÁL CsNB 118/1945
/41/ U. o.
/42/ U. o.

* A tisztek és tiszthelyettesek igazoltatására egyedül a HM 20/162 ELn-1945 rendelete alapján felállítandó igazoló bizottság jogosult./43/

Itt tehát a CsNB-nek nem sikerült megszereznie a tisztek igazolásának jogát, fellépése azonban mégsem maradt eredménytelen. A névsort nem csak a CsNB kapta meg, hanem a demokratikus pártok is. *Ennek felja írja a honvéd kerületi parancsnokság - hogy az igazolás alá vont tisztekről esetleges adatokat gyűjthessenek és azt a honvéd igazoló bizottság rendelkezésére bocsássák *. /44/ A CsNB a névsor ismeretében azután többször foglalkozott is egyes tisztek politikai magatartására vonatkozó adatok kikutatásával. Számos esetben felhívást tettek közzé, mint pl. Sz. A. alhadnagy ügyében is : " akik Sz. A. alhadnagy ellen népellenes magatartás vagy jobboldali politikai felfogás miatt tudomással bírnak, jelentésüket a CsNB-nél 8 napon tegyék meg. " /45/

A CsNB a továbbiakban is figyelemmel kísérte a honvéd igazoló bizottságok működését, összetételét. 1945. augusztusban felirattal fordult a honvédelmi miniszterhez : a katonai igazolóbizottságok összetételét kérte megváltoztatni. Indokai : 1./ az igazoló bizottságokban sok a szavazati joggal bíró honvédtisztek száma. Bár ezek igazolt tisztek, azonban - mivel éppen az igazolási eljárás gyengesége ellen van panasz - ezeknek a tiszteknek az igazolása is csak fenntartással fogadható el, és így bennük tökéletesen megbízni nem lehet.

2./ A leigazolásra kerülő honvédtisztekről jelenlegi szolgálati helyükön adatokat beszerezni nem lehet, és helytelen az, hogy régi magatartásukról két szintén katonatiszt által kiállított igazolvány tanuskodjék.

3./ Helytelen az, hogy az igazoló bizottság titkársága katonai ellenőrzés alatt álljon.

4./ Az igazoló bizottság működhessen a katonai befolyástól teljesen mentesen és így az igazoló bizottságnak a katonai parancsnokságon sem ténybeli sem időbeli utasításokat ne adhassanak.

/43/ SzÁL CsNB 118/1945

/44/ U. o.

/45/ SzÁL CsNB 118/1945

A honvédelmi miniszter azonban elutasítja a CsNB javaslatát. Szükszavu leiratában közli, hogy "honvédségi igazolásoknál nemcsak politikai szempontok mérvadók, hanem a katonai magatartás elbírálása is." /46/ Ezzel indokoltnak és elintézettnak vélte, hogy az igazolást, melynek feladata éppen a politikai magatartás elbírálása, jobbára volt horthysta tiszték végezzék, akik között csak igen kevesen voltak a fiatal népi demokrácia hívei.

Az egyház, különösen annak egyes képviselői, nehezen törődtek bele a felszabadult országrészekben előállott helyzetbe. Elvesztett befolyásuk mentéséhez láttak. A CsNB 1945. febr. 17-i ülésén a CsNB egyik tagja, Szücs Imre előadta, hogy neki, mint rendőrségi vezetőnek tudomására jutott, hogy különösen a keletcsanádi községekben a papság egy része káros befolyást gyakorol az ifjuságra, akadályozza annak demokratikus fejlődését. A K a l o t működését tovább folytatja, sőt még a régi rendszernek megfelelő plakátokat is kifüggesztenek közhelyeken. Intézkedést kér a NB-től, mert a rendőrség az egyházzal szemben nem akar fellépni.

Kiss Imre, a kommunista párt titkára szintén beszámolt. Ő is a papsággal kapcsolatos kifogásait hangsúlyozta. Javasolta, hogy ezzel kapcsolatban írjanak az egyháznak /47/ A bizottság - helyesen - a békés elintézés útját választotta 1945. március 1.-én átirattal fordult a csanádi püspökhöz. Kéri, hasson oda, hogy egyházkerületében a papság magatartásával kapcsolatos panaszok megszűnjenek.

A püspök március 16.-i átiratában közli, hogy Csepregi Imre makói prelátnak az ő megbízásából figyelmeztette a keletcsanádi papokat, Farkas Imre a CsNB elnöke személyesen is tárgyalt ezügyben Csepregivel.

Fontos volt ennek az ügynek gyors rendezése, hiszen jelentős ideológiai, s elsősorban az ifjuságra ható ideológiai befolyásról volt szó. Helyes volt-e, hogy a püspök közvetítésével léptek fel? Feltétlenül, mert a keletcsanádi papok előtt világossá tette, hogy egyházi felettesük is fellép az ilyen tevékenység ellen, tehát támogatásra e vonalon nem számíthatnak.

/46/ SzÁL CsNB 256/1945.

/47/ SzÁL CsNB 8/1945.

A letűnt rendszer maradványainak felszámolásában jelentős szerep hárult a demokratikus rendőrségre. A háborús viszonyok miatt országos szinten csupán 1945 májusára sikerült rendezni a rendőrség szervezetét. A nemzeti bizottságokra várt az átmeneti időben a kérdés rendezése. A CsNB is kivette részét a Csanád megyei rendőrség megszervezésében. A febr. 22.-i ülésén az elnök bejelentette, hogy a makói rendőrség működése szabályozásra szorul. Szükséges volna az egész vármegye rendőrségének egységesítése, amely felett felügyeletet a CsNB gyakorolja. /48/ A rendőrség vezetője is szükségesnek tartotta az egész vármegyére kiterjedő egységes irányítást. /49/ Ezek után határozatba foglalták, hogy a rendőrség nyújtson be az egységesítésre vonatkozó tervezetet. Ezt a március 1.-i ülésre már meg is kapták /50/ Megszületik a határozat az egységes irányítású rendőrség létrehozására. A CsNB hozzájárul ahhoz, hogy Csanád-Arad-Torontál k. i. e. megyékben egységes rendőrség szerveztessék. A rendőrparancsnokság köteles vidéki osztályt szervezni, amely felügyelete és ellenőrzése alatt áll. A vidéki rendőrök fizetését 200-ról 250 pengőre emelte fel a CsNB, a belügyminiszeri tárca terhére. A rendőrség felügyelő szerve a CsNB /51/ Ezzel a CsNB részt kért és vállalt a rendőrség munkájának irányításából. Legelső bizonyítékát e tevékenység vállalásának a rendőrök fizetésének felemelése jelentette. A rendőrség munkájával kapcsolatos az a határozat, amely szerint a jövőben a CsNB utasítására a rendőrség a városba érkező dologkerülőket, munkanélkülieket a bizottság rendelkezésére köteles bocsátani /52/

Az eddigiekben a CsNB olyan jellegű politikai tevékenységéről esett szó, amelyek a fasizmus maradványainak felszámolásával, illetve az ezt végző szervek /igazoló bizottság, rendőrség/ munkájával kapcsolatosak. A CsNB azonban még más politikai kérdésekkel, pártok szervezetek ügyeivel is foglalkozott.

/48/ SzÁL CsNB iratai 76/1945.

/49/ U. o.

/50/ U. o.

/51/ U. o.

/52/ SzÁL CsNB 90/1945.

Mint ismeretes, népi demokratikus fejlődésünk későbbi szakaszában jelentős szembenálló erőt, a reakció egyik fészket képezte a kigazdák párt. Ez jellemezte a Csanád megyei kigazdapárti szervezetet is. Szembeszállásuk megmutatkozott már 1945. tavaszán is. Támadták a CsNB-t, túltengéssel, az igazoltatásokban elkövetett tulkapással vádolták /53/ A CsNB a nemzeti bizottság ülésén a tények erejével bizonyította be a vádak alaptalanságát. /Az igazolási eljárásokban pl. a nemzeti bizottság több esetben változtatást engedett, ahol erre lehetőség volt /54/ A védekezés azonban meglehetősen erélytelen volt, mert nem kapcsolódott össze a támadás erőteljes elvi leleplezéssel összekapcsoló visszaverésével, annak fellárásával hogy mi az oka a kigazdák vádaskodásának.

Foglalkozott a CsNB egyéb pártok, demokratikus szervezetek ügyeivel is.

A Madisz makói szervezete figyelemreméltó lendülettel dolgozott. Erről tanuskodik a CsNB -hez írott számos átirata is. Lendületüket értékelte is a CsNB és ez döntően hatott a nemzeti bizottság szervezeti felépítésére, egészen speciális helyzetet teremtve. 1945. április 19-én azzal a kéréssel fordult a Madisz makói szervezete a Nemzeti Bizottsághoz, hogy miatt az ifjuság egyetlen szövetsége, a nemzeti bizottságban két taggal képviselést nyerjen. /55/

„Szükség van mindenütt az ifjuság lendületére, hogy minél erősebb legyen a megalkuvók és a demokratikus mezbe bujt reakciók elleni harc” - folytatják alább. /56/

„A Madisz nem egy párt, hanem az ifjuság egyetlen hatalmas szövetsége s nem maradhat mögötte egy pártnak sem” - hangoztatják. /57/

Kérésük alátámasztására felhozzák, hogy néhány helyen, Budapesten, Gyulán és másutt a Madisz már képviselést nyert. A NB-ban. Kérésüket a CsNB -nagyon helyesen- ápr. 24-én teljesítette /58/ és a Madisz hamarosan megnevezte küldötteit /59/ S. hogy nem érdemtelenül kerültek be a

/53/SzÁL CsNB 91/1945

/54/ U. o.

/55/ SzÁL CsNB 110/1945

/56/ U. o.

/57/ U. o.

/58/ U. o.

/59/ U. o.

CsNB-be, bizonyítja további aktivitásuk. Többek között ők tettek javaslatot városi kulturbizottság megalakítására.

* A városi kulturbizottság lesz az a hivatalos szerv, amely a város kulturmegmozdulásait ellenőrzi és engedélyezi egyik oldalról, másik oldalról pedig maga is részt vesz mint irányító és főszereplő a kulturális életben. /60/ Tervezetül kiterjedt a bizottság szervezeti összetételére is: a szakszervezet, a demokratikus pártok és a Madisz képviselete tenné a bizottságot.

A CsNB felkarolta a helyes kezdeményezést, megalakította, mégpedig a Madisz tervezetének megfelelően. /61/

Történelmüknek hosszú időn át szűgyenfoltja volt a nemzetiségi elnyomás, a nemzeti gyűlölködés szítása. Az ellenfezzadalmi rendszer a trianoni döntést kihasználta és hatványozta ezt. Az emberek tudatában mélyen beivódott nézetek ellen a politikai meggyőzés módszerével harcolni, jelentős politikai feladatot jelentett. A CsNB megértette ennek fontosságát. A nemzetiségi lakosu Nagylak közösségben ilyen jellegű ellentéteket észlelt a bizottság. Felhívta a helyi nemzeti bizottságot az összetartásra, a nemzetiségekkel tartandó közös gyűlések, társadalmi és politikai megmozdulások tartására és minden olyan együttműködésre, amely a demokratikus erők összefogását eredményezi. /62/

Az ambrózfalvi nemzeti bizottság önhatalmilag kidolgozott egy tervet az ottani szlovákok kitelepítésére. A CsNB átiratában helytelenítette ezt a lépést. /63/ A későbbiek során pedig a külügyminisztérium utmutatása alapján, mihez tartás végett megküldte az ambrózfalvi nemzeti bizottságnak a külügyminiszter Békéscsabán tartott beszédének erre vonatkozó részét. A külügyminiszter hangoztatta, hogy Magyarország kitelepítését nem kezdeményez, csupán nemzetközi fórumok erre vonatkozó döntése esetén járul hozzá ehhez. /64/

/60/ SzÁL CsNB 144/1945

/61/ SzÁL CsNB 144/1945.

/62/ SzÁL CsNB 165/1945

/63/ SzÁL CsNB 224/1945

/64/ U. o.

A kitelepülések megindulása után a CsNB törődött azok törvényességének biztosításával. 1946 szeptemberében felkérte az alispánt, kóvetelje, hogy csak önkéntes jelentkezés alapján legyen végrehajtható a kitelepítés./65/

A CsNB politikai működésének jelentős része az 1945-ös évben zajlott le. Ebből adódik tevékenységének jellege is : azon politikai feladatokat igyekezett előmozdítani, amelyek az országra akkor vártak. További fejlődésünk biztosítása érdekében legsürgetőbbek voltak a fasiszmus maradványainak felszámolására tett intézkedések.

Emellett a politikai élet más területén is tevékenykedett.

A CsNB és általában a nemzeti bizottságok politikai tevékenysége jelentőségének másik döntő fontosságú oldalát képezte az a tény, hogy rajtuk keresztül a tömegek, a mindennapok embereinek elgondolása, akaratára jutott érvényre politikai életünk alakítása terén.